

УДК 629.33.000.141

DOI <https://doi.org/10.24195/sk1561-1264/2024-1-8>*Гончарова Ольга Євгенівна*

кандидат технічних наук, доцент,
докторантка кафедри філософії, соціології та менеджменту соціокультурної діяльності
ДЗ «Південноукраїнський національний
педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»
вул. Старопортофранківська 26, Одеса, Україна
orcid.org/0000-0003-1025-375X

ФІЛОСОФСЬКА КОНЦЕПЦІЯ ЛЮДИНИ ТА ЛЮДИНОМІРНОСТІ

Актуальність проблеми полягає в тому, що світ стає все більш нелюдиномірним, таким, в якому все менше і менше місця для людини та людського. Важливість проблеми полягає у відтворенні місця та ролі людини та збереження людства у глобальному швидкоплинному технологічному світі сучасної цифровізації.

Мета статті – показати можливості філософії людиномірності для збереження людського виміру у новій реальності.

Методи дослідження: парадигма складності, синергетика, психосинергетика, комплексний цілісний, концептуальне моделювання.

Філософія людиномірності як інструмент розуміння змін у соціокультурному / комунікаційному середовищі завдяки цифровізації пропонує рамки для розуміння місця та ролі людини у швидкоплинному світі, розуміння та інтеграції технологій штучного інтелекту (ШІ) у такий спосіб, щоб вони служили меті розширення людського досвіду, а не його порушенням чи його заміною. У контексті інноваційних хвиль та цифрової трансформації філософія людиномірності може допомогти сформувати стабільні цінності та етичні підходи до використання технологій. У цьому контексті філософія людиномірності стає не просто академічною дисципліною, а ключовим інструментом для розуміння та формування майбутнього суспільства, в якому технології, етика та людський вимір перебувають у постійній взаємодії.

Можна сказати, що людина – це істота, яка спілкується, людина будує стосунки зі своїм оточенням, людині властиво створювати уявлення і про минуле, і про майбутнє і людина має свободу вибору території перебування.

Результати дослідження – це формулювання необхідності розвитку філософії людиномірності як ключового інструменту для розуміння та формування майбутнього суспільства, в якому сучасні технології, етос/етика/цінності/свідомість перебувають у постійній взаємодії.

Ключові слова: людина, людство, міра, людиномірність, багатомірність, психосинергетика, «ціле в цілому», чотири свободи.

Вступ. Філософія людиномірності дозволяє створювати стратегії людської діяльності в умовах креативної економіки на основі послідовних відкритих і, звичайно, багатоманітних цінностей, що сприяють гармонійному поєднанню ірраціональних та раціональних якостей свідомості. Ця відкрита багатоманітність цінностей починається з чотирьох складових:

1. Відкритість та доступність.
2. Культура Відповідальності.
3. Інтереси майбутніх поколінь.
4. Унікальність та Універсальність.

Це відкритий список, в якому поява кожної наступної цінності призводить до ще більшого розкриття вже включених до цього списку багатоманітності цінностей. Відповідно, цей набір розширюється за допомогою «зосередження на відкритості».

Будь-який новий тип цивілізаційного розвитку вимагає вироблення нових цінностей, нових світоглядних орієнтирів. Подолання глобальної кризи вимагає зміни цілей людської діяльності та її етичних регуляторів. Вкрай необхідно переглянути попереднє ставлення до природи, ідеали панування, зосереджені на силовій трансформації природного та соціаль-

ного світу, необхідно розвивати нові ідеали людської діяльності, нове розуміння перспектив людини.

На початку нашої статті ми розглянемо людиномірність, а саме, задамо мірність/багатомірність/вимірність людини, означимо складники свобод, доступних людині і на цій підставі розглянемо названу проблему.

Кінцеве філософське питання: «Що таке людина?» все ще залишається без відповіді.

Мета статті – показати можливості філософії людиномірності для збереження людського виміру у новій реальності.

Методи дослідження: парадигма складності, синергетика, психосинергетика, комплексний цілісний, концептуальне моделювання.

Результати дослідження. Грецький софіст Протагор Абдерський на початку есе «Істина 2» близько 420 р. до н. е. стверджував, що «людина є мірою усіх речей, існуючих – що вони існують, неіснуючих – що вони не існують». Давньогрецькі філософи вважали, що оскільки чуттєве сприйняття людей різняться, то у кожної людина своя міра. І чим більш багатомірні та багатогранні уявлення людина може створити, тим яскравіше реальність буде їм відповідати. А нинішній момент показує гармонійність/негармонійність реалізації цих уявлень.

Для зростання здоров'я та реалізації потенціалу важливо визначати/розрізняти та збільшувати кількість мірностей, в яких людина діє, а також вдосконалювати свої міри, виходячи насамперед з почуттів.

Вирізняються два рівні знань: чуттєвий та раціональний. Чуттєвий – це сприйняття людиною світу за допомогою органів чуття (запах, дотик, слух, зір). Раціональний – це розумовий процес (робота мозку) щодо аналізу та обробки сигналів з навколишнього середовища, які отримані з допомогою органів чуття (поняття, судження, висновки). Раціональне мислення, на відміну від чуттєвого, формує поняття про предмет, використовує логічні висновки, порівнює суттєві особливості об'єктів. Як чуттєве, так і раціональне пізнання спрямоване на отримання знань про предмет, набуття справжніх знань про навколишній світ, формують знання та ідеї про предмет.

Платон вважав, що Протагор був сенсуалістом і навчав того, що світ представлений у людських почуттях.

Сенсуалізм (від фр. *sensualisme*, лат. *Sensus* – сприйняття, почуття, відчуття) напрямок в теорії пізнання, згідно з яким відчуття та сприйняття – основна і головна форма достовірності пізнання. Основний принцип сенсуалізму – «немає нічого в розумі, що не було б у почуттях». Принцип сенсуалізму стосується чуттєвої форми пізнання, яка, крім відчуття та сприйняття, включає уявлення.

Скептицизм (від давньогрец. *σκεπτικός* – той, хто розглядає, досліджує) – філософський напрямок, який висуває сумнів як принцип мислення, особливо сумнівається у надійності істини.

Проф. А. V. Semushkin вказує на те, що «... семантика терміну «скептицизм», мабуть, адекватно передається лише через герменевтичний опис, перелічуючи та інтерпретуючи його семантичні нюанси».

«Скептицизм можна охарактеризувати як самосумнівний сумнів, котрий, будучи абсолютно нетрадиційним філософським рішенням, являє собою вічний пошук, ніколи не задоволене, таке, яке ніколи повністю не припиняється філософське мислення» (А. V. Semushkin).

Авторська концепція про людину та людиномірність.

Людина – це природне явище, яке самоорганізується, яке, по мірі адаптації до складності, самоідентифікується з широкою палітрою статусів та ролей. Людина має *фізіо-*, *біо-*, *психо-*, *соціо-* та *полі-* природу, наділена свідомістю, здатністю до рефлексії та створенню нового, принципово відкрита та орієнтована на ідентифікацію себе.

Людина – це багатомірне природне явище, що проявляється у чотирьох свободах: Спілкування (сфера Духу);

Відносини (сфера Душі);

Події (сфера Розуму);

Територія/простір (сфера Тіла).

Людина – це космічне, природне явище гармонії Духу, Душі, Розуму та Тіла.

Дух – це здатність спілкуватися. Біблія говорить, що «як назвете, так і буде».

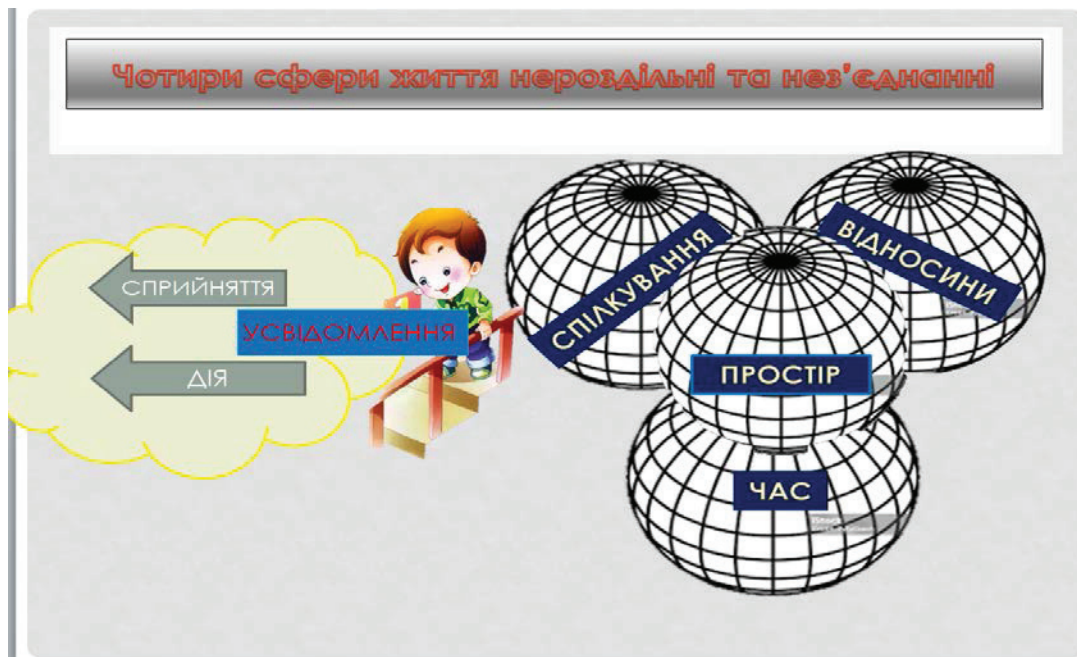
Душа – це вміння жити станами, емоціями та почуттями.

Розум – здатність розрізняти умови мислєдїї.

Тїло – встановлює об'єм фізичного світу, в якому ми знаходимося.

Свобода – узгоджена безліч норм та граней, що породжують можливості.

Як результат, це призводить до чотирьох свобод: Свобода Спілкування, Свобода Відносин, Свобода Часів, Свобода Території. І тоді людина – це істота, яка створює ці свободи. І далі, або ми створюємо їх через свідомий прояв нашого творчого начала, або ці свободи надають нам, одягають нам повідки, і ми ходимо в цих свободах.

Рис. 1. Чотири свободи прояву людини як багатовимірною природного Явища

Координація, орієнтація та навігація в цих чотирьох свободах безпосередньо впливають із здатності моделювати уявлення в умовах 12-мірної єдності.

В кожній свободі – 3 координати.

Координати свободи СПІЛКУВАННЯ – очевидного (символи, знаки), невідомого (невидимого, незнання), відомого (видимі, знання), і звідси витікає потреба враховувати як ірраціональне, так і раціональне.

Координати свободи ВІДНОСИН – це унікальність людини/талант, норми особистості/міри, інтерес людської особистості.

Координати свободи ЧАСІВ – майбутнє/кайрос, теперішнє/циклос, минуле/хронос.

Координати свободи ПРОСТОРУ – висота, ширина, довжина.

Можна сказати, що людина – це істота, яка спілкується, людина будує стосунки зі своїм оточенням (Мауглі не стає людиною без людських відносин), людині властиво створювати уявлення і про минуле, і про майбутнє (свобода часів) і людина має свободу територій.

Якщо людина використовує неправдиві, помилкові уявлення, сформовані не на основі свого особистого досвіду, а використовує чужі, наприклад, за допомогою машинного алгоритму (МА), це призводить до порушення його цілісності. Необхідно утримувати цілісність людини для збереження та зростання здоров'я! Тоді ми говоримо про роль (вплив) МА на здоров'я людини.

Людина – це творча істота, має здатність створювати нове.

Запропонована концепція розглядає людину як Явище взаємодії Духу, Душі, Розуму та Тіла. Здорова людина – це цілісна людина. Здоров'я – це стан цілісності. Як зазначила в своєму виступі в Одесі на конференції професор Київського національного університету імені Тараса Шевченка Ірина Серафимівна Добронравова, «Цілісність є єдністю Багатьох».

Розгортаючи цю тезу, зазначимо, що Багато, що складає Цілісність Людини – це чотири Сфери Життя Людини: Спілкування, Відносини, Часи, Простір. І тоді Здоров'я людини – це гармонійний стан чотирьох видів Здоров'я: Духовного та Душевного, Здоров'я Розуму та Тіла. Зростання Здоров'я Людини – це розширення можливостей/навичок/різних МОЖУ людини у названих чотирьох Сферах.

Насправді, Зростання Здоров'я людини – це зростання його індивідуальної Могутності. Людина як ВІДКРИТЕ ЦІЛЕ має органи сприйняття, системи дій та класи мислення.

Здоров'я – це стан цілісності. Цілісність – це процес єдності Багато; сутнісна характеристика Абсолюту; Умови, де немає суперечностей. Здорова людина – це цілісна людина, яка передбачає складність, цілісність та багатовимірність цього стану. Багато що є цілісністю людини – це гармонія чотирьох людських свобод: спілкування, стосунків, подій, простору. Здоров'я людини – це гармонійний стан чотирьох типів здоров'я: духовне, душевне, розумове та тілесне.

Для Зростання Здоров'я Людині необхідно розвивати почуття міри, а це призводить до підвищення чутливості, чуттєвості, розвитку тонких відчуттів та тонких відмінностей. Професор Тетяна Чернігівська стверджує, що різниця між людиною та штучним інтелектом полягає в здатності розрізнати тонкі нюанси.

Людські професії майбутнього – це збільшення/підвищення здатності розрізнати нюанси. Сьогодні, завдяки різноманітності уявлень, ми потрапляємо у світ, по-суті, експертів. Кожна людина має завдання своєї персоналізації, і кожна людина є своєрідним особистим цілісним Всесвітом, і необхідно враховувати свою Різність та навчитися взаємодіяти зі Світом, якому властива широка різноманітність, котра призводить до збільшення персональної індивідуальності.

Важливо усвідомити, що людська розмірність – це не просто гармонізація різних мір, а динамічний процес. Не просто гармонія як своєрідний фіксований стан, а стан, що характеризується пластичністю, рухливістю, мобільністю і, отже, динамізмом. Таким чином, знову ж таки, коли ми говоримо не просто про якесь поєднання Духу, Душі, Розуму та Тіла, ми говоримо про мобільну конструкцію. Це суто синергетичний підхід, коли щось не просто здається гармонійним, але все знаходиться в процесі, все в русі. Така структура характеризується насамперед пластикою, ритмом, ймовірно, це і встановлює міру.

Важливо усвідомити, що людиномірність – це не просто гармонійна людина, а це, насамперед, стан, пластичне утворення. Кожна із дій – це виконана операція, це не просто елемент, частина, субстрат якийсь, це – виконувана функція, і кожна з цих функцій працює тоді, коли вона підлаштована, знаходиться в динамічній композиції з іншою функцією, виконується. Дух, Душа, Розум і Тіло – це виконувані функції, які узгоджені між собою, і тоді, мабуть, досягається такий пластичний стан. В даному випадку ми можемо говорити про пластичність людського виміру. Людський вимір – це чиста пластика.

Певною мірою таке уявлення про людську різновимірність узгоджується з багатовимірною психосинергетикою професора Ірини Вікторівна Ершової-Бабенко [1991]. Психосинергетика займається дослідженням людської психіки як синергетичної гіперсистеми, її баченням як надскладної та психомірної. У психосинергетиці мова йде про концепцію «психомірного середовища» на кількох рівнях його розуміння:

1. Це внутрішньопсихічне середовище, яке сама людина породжує всередині себе (його особистість та організм, допускаються інші внутрішні типи та механізми «пам'яті»).
2. Це зовнішньопсихічне середовище як продукт людських відносин з іншими внутрішньо-та зовнішніми та психічними середовищами людей, груп, колективів, творів мистецтва тощо.
3. Рівень стосунків із суспільством, природою, простором та інформацією.

Психосинергетика зосереджується на певній мірі готовій людині (всередині себе, в тому розумінні, яке розглядається в даній статті).

Постнекласична концептуальна модель психосинергетики (нова філософська категорія) «ціле в цілому» (автор І.В.Єршова-Бабенко, 1991) показує взаємодію «різномірних» цілих в метасистемі. Системи різного класу, котрі з'єднуються в єдину метасистему розглядаються не з позиції «частина – ціле», не як частини одного цілого, а як самостійні цілі, включені в єдину цілу метасистему.

Висновки.

Закриваємо/даємо напрямок вирішення для поставлених завдань – робимо акцент на відкритість.

1. На наш погляд, Людина:

– це *природне* самоорганізоване явище, яке по мірі адаптації до складності самоідентифікується з широкою палітрою статусів та ролей.

– *істота/суцте* має *фізіо-, біо-, психо-, соціо-* та *полі-* природу, наділена свідомістю та здатністю до рефлексії, принципово відкрита та орієнтована на ідентифікацію себе.

– творча сутність із здатністю створювати нове.

– багатовимірне природне явище, що проявляється у чотирьох свободах:

СПІЛКУВАННЯ (сфера духу);

ВІДНОСИНИ (сфера душі);

ПОДІЇ (сфера розуму);

ТЕРИТОРІЯ / ПРОСТІР (сфера тіла).

2. Вимірність людини – це не просто гармонія окремих вимірів як деякий фіксований стан, а стан, що характеризується пластичністю, рухливістю і, отже, динамізмом. Він характеризується лише пластикою, ритмом, ймовірно, це встановлює міру. Людина є таким плавильним котлом, це такий тигель, де сили, що впливають на неї, сплавляються і можуть існувати лише тоді, коли вона знаходиться в такій рухливості. Насправді, ці чотири свободи – спілкування, відносини, події та території – саме в цій зоні відбувається переплавлення, і коли це відбувається, то пластичність зберігається. Однак якщо процес плавлення не відбувається, стається перевантаження, то в результаті маємо ригідність, інертність і далі не може відбуватися рух задля розвитку і збереження.

3. Людський вимір – це насамперед про пластичність. Людиномірність – це не просто гармонійна людина, а саме стан, пластичне утворення. Кожна з мір – це проведена операція, це не просто елемент, деталь, субстрат якийсь, це виконувана функція, і кожна з цих функцій працює, коли вона узгоджена, підігнана, знаходиться в динамічному контакті з іншою виконуваною функцією. Дух, Душа, Розум і Тіло виконують функції, які підігнані одна під одну, тому отримуємо такий пластичний стан.

4. Концептуальна та теоретична модель філософії людиномірності Єзерського-Гончарової – це «цілісний процес у цілісному організмі з цілісної свідомості для цілісного життя з цілісністю природи». Саме такий принцип є основою для цілісного життя людини за умови збільшення обсягу реалізації єдності. Цілісний процес єдності взаємодоповнюючих динамічних процесів людського буття та природної еволюції можливий за умови цілісного організму та цілісної свідомості, які постійно корегують людський вимір у 4 свободах.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Єршова-Бабенко І.В. Психосинергетика : монографія. Херсон : Гринь Д.С., 2015. 488 с.

2. Єршова-Бабенко І.В. Філософське подання психіки в аспекті проблеми єдності (цілісності) людини у філософії і методології науки. *Ідеї. Філософський часопис. Спеціальні наукові випуски*. 2021, №3(17). С. 56–64.

3. Єзерський В., Гончарова О. Концепт 12-мірної єдності соціокультурного середовища для самоорганізації спілкування та відносин у сильно нерівноважних станах. *V Міжнародна наукова конференція здобувачів вищої освіти, молодих вчених та науковців «Концепти соціокультурної трансформації сучасного суспільства»*, 25-26 травня 2023 року, Державний за-

клад «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського». С. 27-30.

4. Гончарова О., Єзерський В. Маніфест цифрової етики інноваційного інтелекту. Південноукраїнські наукові студії: *VI Всеукраїнської науково-практичної конференції студентів та молодих вчених (м. Одеса, 04-05 грудня, 2023 р.)*. С. 72-76.

5. Гончарова О., Єзерський В. Інституціональність «усвідомлюючого натовпу»/ «realizing crowd». *Міжнародна конференція «СОЦІАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЛЮДСТВА в КОНТЕКСТІ АКсіОЛОГІЧНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ»*, 20 вересня 2023.

6. Гончарова О. Нова інституалізація метафізичної праці – необхідний соціокультурний крок адаптації людства до надлюдських можливостей від застосування smart-знарядь праці в умовах цифровізації. *VI Міжнародна наукова конференція «ЛЮДИНА ЯК ЦІЛІСНІСТЬ: ЛЮДСЬКЕ, ПОЗАЛЮДСЬКЕ, НАДЛЮДСЬКЕ»*, 19 жовтня.

7. Гончарова О.Е. Вплив сучасних знань на здоров'я людини. *II Міжнародна наукова конференція «ЛЮДИНА ЯК ЦІЛІСНІСТЬ: філософський, психологічний, медичний та юридичний полілог»*, 15 травня 2019 р. – Одеса : ОНМУ, №1/33, 2019. – С.71–72.

REFERENCES

1. Yershova-Babenko I.V. Psykhosynerhetyka : monohrafiya [Psychosynergetics: Monograph]. Kherson : Hryn' D.S., 2015. 488 s.

2. Ershova-Babenko I.V. Filosofs'ke podannya psykhyky v aspekti problemy yednosti (tsilisnosti) lyudyny u filosofiyi i metodolohiyi nauky [Philosophical presentation of the psyche in the aspect of the problem of unity (integrity) of man in the philosophy and methodology of science]. *Yideyi. Filosofs'kyu chasopys. Spetsial'ni naukovi vypusky*. 2021, №3(17). S. 56–64.

3. Yezers'kyu V., Honcharova O. Kontsept 12-mirnoyi yednosti sotsiokul'turnoho seredovyshecha dlya samoorhanizatsiyi spilkuvannya ta vidnosyn u syl'no nerivnovazhnykh stanakh [The concept of 12-dimensional unity of the socio-cultural environment for self-organization of communication and relations in highly non-equilibrium states]. *V Mizhnarodna naukova konferentsiya здobuvachiv vyshchoi osvity, molodykh vchenykh ta naukovtsiv «Kontsepty sotsiokul'turnoi transformatsiyi suchasnoho suspil'stva»*, 25-26 travnya 2023 roku, Derzhavnyy zaklad «Pivdennoукраїнсь'kyū natsional'nyū pedahohichnyū universytet imeni K. D. Ushyns'koho». S. 27–30.

4. Honcharova O., Yezers'kyu V. Manifest tsyfrovoyi etyky inovatsiynoho intelektu [Manifesto of digital ethics of innovative intelligence]. *Pivdennoукраїнсь'ky naukovi studii : VI Vseukraїnska naukovo-praktychna konferentsiya studentiv ta molodykh vchenykh (m. Odesa, 04–05 grudnya, 2023 r.)*. S. 72–76.

5. Honcharova O., Yezers'kyu V. Instytutsional'nist' «usvidomlyuyuchoho natovpu»/ «realizing crowd» [Institutionality of the "Awareness of the Crowd"/ "Realizing Crowd"]. *Mizhnarodna konferentsiya «SOTSIAL'NA VIDPOVIDAL'NIST' LYUDSTVA v KONTEKSTI AKсіОЛОГІЧНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ»*, 20 veresnya 2023.

6. Honcharova O. Nova instytualizatsiya metafizychnoyi pratsi – neobkhidnyy sotsiokul'turnyy krok adaptatsiyi lyudstva do nadlyuds'kykh mozhlyvostey vid zastosuvannya smart-znaryad' pratsi v umovakh tsyfrovizatsiyi [The new institutionalization of metaphysical work – a necessary socio-cultural step of adaptation of humanity to superhuman opportunities from the use of Smart-buying of labor in the conditions of digitalization]. *VI Mizhnarodna naukova konferentsiya «LYUDYNA YAK TSILISNIST': LYUDS'KE, POZALYUDS'KE, NADLYUDS'KE»*, 19 zhovtnya 2023 r. – Odesa : ONMU, №1/37, 2023. – S.63–69.

7. Honcharova O.E. Vplyv suchasnykh znan' na zdorov'ya lyudyny [The influence of modern knowledge on human health]. *II Mizhnarodna naukova konferentsiya «LYUDYNA YAK TSILISNIST': filosofs'kyu, psykholohichnyy, medychnyy ta yurydychnyy poliloh»*, 15 travnya 2019 r. – Odesa : ONMU, №1/33, 2019. – S.71–72.

Honcharova Olha Yevheniivna

Candidate of Technical Sciences, Associate Professor,
Doctoral student at the Department of Philosophy,
Sociology and Management of Socio-Cultural Activities
South Ukrainian National Pedagogical University named after K. D. Ushynsky
26, Staroportofrankivska str., Odesa, Ukraine
orcid.org/0000-0003-1025-375X

THE PHILOSOPHICAL CONCEPT OF MAN AND HUMANITY

The urgency of the problem is that the world is becoming more inhospitable, in which less and less space for humans and the human. The importance of the problem is to reproduce the place and role of man and to preserve humanity in the global fleeting technological world of modern digitalization.

The purpose of the article is to show the possibilities of philosophy of humanity to preserve human dimensions in a new reality.

Research methods: complexity paradigm, synergetics, psychosynergetics, complex holistic, conceptual modeling.

Philosophy of humanity as a tool for understanding changes in socio-cultural / communication environment, through digitalization, offers a framework for understanding the place and role of a person in a fleeting world, understanding and integration of technologies of artificial intelligence (Shi) in such a way that they serve the purpose of expanding human experience, not its violation or it is replaced. In the context of innovative waves and digital transformation, philosophy of humanity can help to form stable values and ethical approaches to the use of technologies. In this context, the philosophy of humanity becomes not just an academic discipline, but a key tool for understanding and forming a future society, in which technology, ethics and human dimension are in constant interaction. It can be said that a person is a being who communicates, a person builds relationships with his environment, a person is inherent in creating an idea of both the past and the future and the person has the freedom to choose the territory of stay.

The results of the study are the formulation of the need for the development of philosophy of humanity as a key tool for understanding and forming a future society in which modern technologies, ethos/ethics/values/consciousness are in constant interaction.

Key words: *human, humanity, measure, humandimensionality, multidimensionality, psychosynergetics, "whole in a whole", four freedoms.*